

Allianssin lausunto Suomen kestävän kasvun ohjelman selonteosta eduskunnalle

Asia: VNS 6/2020 vp Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle - Suomen kestävän kasvun ohjelma

Teema: Nuorten hyvinvointi, koronaepidemian vaikutukset, nuorten työllisyys

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäsenenä on yli 130 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua Suomen kestävän kasvun ohjelman selonteosta eduskunnalle. Lausuntomme keskittyy painopisteeseen 5: ”Työmarkkinoiden toiminta, työttömille suunnatut palvelut ja työelämän kehittäminen” ja lukuun ”Nuorisopaketti”.

1 Nuorten hyvinvointi ja koronan vaikutukset

Useat tutkimukset osoittavat, että nuoret Suomessa voivat pääosin hyvin, mutta hyvinvointi eriytyi jo ennen korona-kiiriä¹. Eriarvoistuminen näkyy taloudellisena, terveydellisenä, sosiaalisena, koulutuksellisenä kysymyksenä.

Nuorten hyvinvoinnin edistämisessä ei näistä syistä ole yhtä ainoaa keinoa. Kokoavana teemana juuri nyt voidaan pitää syrjäytymisen ehkäisyä. Teeman tärkeyttä korostaa yleisen yhteiskunnallisen kehityksen lisäksi koronaepidemia, joka uhkaa toimeentulon, työllisyyden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen näkökulmasta erityisesti jo ennen epidemiaa vaikeassa asemassa olleita nuoria.

Eriarvoistumisen purkamiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyy nuorisotoimialan - ehkäisevän ja korjaavan nuorisotyön - lisäksi erityisesti koulutus, sosiaali- ja terveyspalvelut ja työllisyyspalvelut. Nuoret ovat yhteiskunnan jäseniä siinä missä muutkin ikäryhmät, ja siten heidän hyvinvointinsa on kytköksissä lopulta koko

¹ Esimerkiksi nuorisobarometrit kuvaavat tätä kehitystä. Verkkoviite: <https://tietoanuurista.fi/nuorisobarometri/>

yhteiskunnan palveluiden ja rakenteiden kokonaisuuteen – ei yksinomaan nuorisotoimialaan.

Nuorten kokemukset koronasta ovat hyvin eriytyneitä. Osalle tilanne aiheuttaa suuria ongelmia, joillekin ei juuri lainkaan. Selvä enemmistö nuorista kärsii koronatilanteen vaikutuksista. Nuorten kokemat ongelmat ovat esimerkiksi ahdistuneisuutta, yksinäisyyttä ja koulunkäynnin vaikeuksia. Olennaista nuorten kannalta on löytää uusia ja toimivia käytäntöjä, joilla tuetaan ammattilaisten apua tarvitsevia nuoria etänä. Lisäksi olennainen huomio on, että nuoret haluavat myös auttaa muita, ja osallistua koronanepidemian ratkaisuihin. Tiedot käyvät esille nuorille kevätkaudella 2020 teetetystä #MPKorona-kyselystä².

Kyselyssä 68 prosenttia 13–19-vuotiaista vastaajista kertoi, että koronavirus on tuonut elämään huolia tai ongelmia tai pahentanut olemassa olevia.

Huolia ja ongelmia kokeneiden nuorten näkökulmasta yleisimmät koronaviruksen aiheuttamat tunteet ja ongelmat olivat ahdistunut olo (72 % vastaajista), liiallinen netin, somen tai puhelimen käyttö (69 %), tylsyys (68 %) ja yksinäisyys (64 %). Yli puolet vastaajista koki jaksamattomuutta (58 %), koulunkäynnin haasteita (56 %) ja väsymystä (56 %). Muita yleisiä tunteita olivat esimerkiksi keskittymisvaikeudet (48 %), mielialan vaihtelut (45 %) ja uniongelmat (40 %).

2 Nuorisopaketti

Kestävän kasvun ohjelmassa esitetyn nuorisopaketin toimenpiteitä ovat nuorten työmarkkinoille pääsyn vauhdittaminen vahvistamalla Ohjaamoiden monialaisuutta, tukemalla lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden (18–25-vuotiaiden) aikuistumista ja vahvistamalla ammatillisen koulutuksen roolia työelämän kehittämisessä ja alueellisiin työllisyystarpeisiin vastaamisessa yhteistyössä TE-toimistojen ja Ohjaamojen kanssa.

Luvussa esitetyt tavoitteet ja toimenpiteet ovat sinällään kannatettavia, mutta ne jäävät irrallisiksi ja vaatimattomiksi suhteessa useiden eri tahojen aiemmin esittämiin tarpeisiin ja toimenpide-ehdotuksiin koronakriisin jälkihoidossa. Ehdotamme seuraavia toimenpiteitä kestävän kasvun ohjelman nuorisokokonaisuuteen.

² Allianssi teetti kyselyn yhdessä Nuortenmedia Demin, Väestöliiton, Pelastakaa Lapset -järjestön ja Nuorten mielenterveysseura Yeesin kanssa. Kysely toteutettiin nuorille verkkokyselynä 27.3.–3.4.2020. Siihen vastasi yli 2200 nuorta ympäri Suomea. Vastaajista 13–19-vuotiaita vastaajia 1139.

2.1 Ohjaamot

Nuorisopaketin tavoitteena on vauhdittaa nuorten pääsyä työmarkkinoille vahvistamalla Ohjaamoiden monialaisuutta.

Keväällä 2020 julkaistussa Ohjaamoiden vaikuttavuutta selvittäneessä *“Monialaisen yhteistyön vaikuttavuuden arviointi nuorten työllistymistä edistävissä palveluissa”*-tutkimuksessa³ esitettiin joukko toimenpiteitä, joiden edistäminen on jäänyt puolitiehen. **Nämä toimenpidesuositukset tulee huomioida kestävä kasvun ohjelman Ohjaamoihin liittyvissä toimenpiteissä.**

Kiireellisimmin tulisi aloittaa Ohjaamolain valmistelu, jossa asiakashallinnan ja ohjauksen tukemiseksi mahdollistetaan oman Ohjaamo-asiakasrekisterin ja viranomaisrekisteritietojen yhdistäminen. Ohjaamotoiminta vaatii kansallista johtamista ja tiekarttaa, jossa määritellään, mitä on ohjaamotyö, ketkä hyötyvät ohjaamon asiakkuudesta, mitkä ovat eri toimijoiden roolit sekä mitä yhdessä tekeminen kultakin osapuolelta edellyttää. Lisäksi Ohjaamoiden asiantuntijaresurssit tulee turvata ja huolehtia palvelun aidosta monialaisuudesta.

Ohjaamojen ydintehtävänä on ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä. Ohjaamojen pysyvä valtakunnallinen koordinaatio- ja tukitehtävä ollaan yhdistämässä työllistymistä edistävän monialaisen yhteispalvelun (TYP) ja TE-toimistojen tekemän maahanmuuttajien kotoutumispalvelun kanssa. TYP ja kotoutumispalvelut ovat luonteeltaan työllistymiseen ja aktivointiin tähtääviä palveluja. Niiden perusajatus on merkittävästi erilainen, kuin Ohjaamojen monialaisen nuorilähtöisen työotteen, valmentamisen ja rinnallakulkijuden.

Nähdäksemme nykytilanteessa nuorten syrjäytymisen vähentämistä on mahdoton johtaa, sillä siihen liittyvät politiikkatoimet ovat jakautuneet usealle ministerille ja useaan ministeriöön. Yhdelläkään taholla ei ole riittävää käsitystä - tai vastuuta - nuorten hyvinvoinnin kokonaisuudesta. Vastuu Ohjaamoista tulisi siirtää nuorisopolitiikasta vastaavaan ministeriöön, OKM:öön, ja Ohjaamojen rahoitus OKM:n hallinnonalalle omalle momentilleen. Näin kaikki nuorten kasvu- ja elinoloja tukeva politiikka olisi selkeämpi yhtenäinen kokonaisuus.

³ Verkkoviite:

<https://tietokayttoon.fi/documents/1927382/2116852/5-2020-Ohjaamot-monialaista+yhteisty%C3%B6t%C3%A4%2C+vaikuttavuutta+ja+uutta+toimintakulttuuria.pdf/01193eda-9183-d9cd-e321-db1d73d68c50/5-2020-Ohjaamot-monialaista+yhteisty%C3%B6t%C3%A4%2C+vaikuttavuutta+ja+uutta+toimintakulttuuria.pdf?version=1.0&t=1583314759000>

2.2 Toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Selonteossa esitetään jälkihuollossa olevien nuorten aseman vahvistamista kiinnittämällä erityistä huomiota kohderyhmään kuuluvien nuorten toiminta- ja työkyvyn ja valmiuksien vahvistamiseen. Avoimeksi jää, mitä rakenteellisen yhteistyön kehittämisellä ja nuorten uravalintojen tukemisella konkreettisesti tarkoitetaan?

Nuorten ohjauksen ja tuen vahvistaminen on tärkeää, mutta ohjaamista ei voida tehdä tuloksetta, mikäli oikeat palvelut puuttuvat. Jälkihuollon asiakkaana olevien nuorten elämäntilanne on erityisen haavoittuva ja heidän kiinnittymisensä koulutukseen tai työelämään tiedetään olevan vaikeaa. Siksi sopiviin palveluihin ohjaaminen on kriittisen tärkeää. Haavoittuvassa asemassa olevat ja niin sanotut NEET-nuoret⁴ **tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja elämänhallintataitojen vahvistamista esimerkiksi matalan kynnyksen starttivalmennuksen avulla**. Starttivalmennuksen erityisyytenä on, että se yhdistää yksilöllisen ja ryhmämuotoisen tuen (vertaistuki) ja on kokonaisvaltaista (palveluintegraatio), toiminnallista (merkityksellinen tekeminen) sekä arjenhallintaa tukevaa ja konkreettisesti tulevaisuuteen suuntaavaa (jatkopoluille tukeminen).⁵ Ei ole realistista olettaa, että syrjäytymisvaarassa olevat nuoret työllistyisivät avoimille työmarkkinoille pelkästään uraohjausta lisäämällä.

Syrjäytymisen ehkäisyn inhimillistä ja taloudellista merkitystä ei ole helppo kuvata. Asiaa on kuitenkin käsitelty perusteellisesti Teemu Vauhkonen ja Tommi Hoikkalan tutkimuksessa Syrjäytymisen lasku⁶. Tutkimus osoittaa, että työpajavalmennus ja etsivä nuorisotyö edistävät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten siirtymistä työhön ja koulutukseen sekä ehkäisevät syrjäytymistä.

Nämä kohdennetut toimet vahvistavat koulukuntoisuutta eli tukevat työ- ja toimintakykyä. Erityisen tärkeitä ne ovat ammatillisen koulutuksen keskeyttäneiden ja koulutuksesta syrjään jäävien nuorten sekä mielenterveyden ongelmista kärsivien nuorten kannalta. Tutkimus osoittaa myös, että kohdennetut toimet vahvistavat julkista taloutta tulonsiirtojen vähenemisen ja maksettujen verojen lisääntymisen myötä.

Lisäksi ehdotamme, että **syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi lisätään**

⁴ NEET: "not in employment, education or training"

⁵ Hannila-Niemelä & Oulasvirta-Niiranen & Pietikäinen (2015): Työpajojen starttivalmennus sosiaalisen kuntoutuksen palveluna. Starttivalmennuksen juurruttaminen paikalliseen palveluverkostoon

https://www.tpy.fi/site/assets/files/1372/startti_juurruttaminen_verkkoon.pdf

⁶ Vauhkonen, Teemu & Hoikkala, Tommi (2020) Syrjäytymisen lasku – tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta.

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 153. Verkkoviite:

https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/syrjaytymisen_lasku.pdf Viitattu: 29.10.2020

TE-hallinnon resursseja hankkia nuorille suunnattua työhönvalmennusta ja tuetun työllistymisen palveluja sekä vahvistetaan TE-toimistojen asiantuntijoiden ohjauksellista ja kohtaavaa työtettä nuorten asiakkaiden palvelutarpeen arvioimiseksi. Näin nopeutetaan nuorten pääsyä heille oikeiden palvelujen piiriin. Sekä nuoret että työnantajat tarvitsevat valmennuksellista tukea työllisyyden edistämiseksi.

2.3 Mielenterveyden vahvistaminen

OECD julkaisi syksyllä 2020 "Faces of Joblessness in Finland" -raportin⁷, jonka mukaan suurimmat työllistymisen esteet Suomessa ovat terveysongelmat ja sopivien työmahdollisuuksien puute. Raportissa tunnistettiin kahdeksan ryhmää, joilla oli erilaisia selittäviä tekijöitä työttömyydelle. Yksi ryhmistä olivat nuoret, joilla on heikko ammattitaito (9 % työttömistä).

Raportin mukaan nämä nuoret ovat heikosti koulutettuja (46 %:lla on vähemmän kuin toisen asteen koulutus), heillä ei ole aiempaa työkokemusta ja useilla oli mielenterveysongelmia. Mielenterveysongelmista kärsivien määrä on kaksinkertainen verrattuna työikäiseen väestöön keskimäärin. Vain alle kolmannes tästä joukosta (29 %) ilmoitti hakevansa aktiivisesti työtä. Tutkimusten mukaan matala koulutustaso ja epäonnistunut työnhaku kulkevat usein yhdessä nuorten mielenterveysongelmien kanssa.

Nuorten mielenterveysongelmat on otettava vakavasti. Monet mielenterveyshäiriöt ilmaantuvat ensi kertaa nuoruudessa. Eri tutkimusten mukaan noin 20–25 prosenttia nuorista kärsii jostain mielenterveyden häiriöstä. Mielenterveyden häiriöt ovat koululaisten ja nuorten aikuisten tavallisimpia terveysongelmia. Tuoreimman korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimuksen⁸ mukaan joka kolmas korkeakouluopiskelija oireilee psyykkisesti. THL:n mukaan 10–15 % nuorista kärsii vakavista ja toistuvista itsetuhoisista ajatuksista ja on intensiivisen tuen tarpeessa. Mielenterveyden ja elämänhallinnan tukeminen tukee myös nuoren opiskelukykyä ja tulevaisuuden työkykyä.

Ehdotamme, että osana nuorisopakettia, **nuorille räätälöityjä päihde- ja mielenterveyspalveluja vahvistetaan ja terapiatakuu otetaan käyttöön koko maassa.** Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi kuntien taloutta vahvistamalla siten, että

⁷ OECD:n tutkimusraportti - Faces of Joblessness in Finland. Verkkoviite:

<https://stm.fi/-/tyottomyyden-kasvot-oecd-n-tutkimusraportti-tarkastelee-suomalaista-tyottomyytta-ihmiskeskeisesta-nakokulmasta>

⁸ Korkeakouluopiskelijoiden terveystutkimus 2016. Verkkoviite:

https://1285112865.rsc.cdn77.org/app/uploads/2020/01/KOTT_2016-1.pdf

niille myönnettäviä lisäresursseja kohdennetaan valtion ohjauksella lasten ja nuorten hyvinvointiin, erityisesti matalan kynnyksen psykososiaaliseen tukeen esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon sekä Ohjaamojen muodossa.

2.4 Muut investoinnit ja kohdennetut toimet

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti keväällä 2020 kansallisen lapsistrategian valmistelun yhteyteen työryhmän lapsen oikeuksien ja lasten sekä perheiden hyvinvoinnin kartoittamiseksi sekä vahvistamiseksi koronaepidemian jälkihoidossa. Työryhmä⁹ toteaa kriisin kielteisten vaikutusten heijastuvan erityisen vahvasti nuoriin sukupolviin. Vaarana on, että kriisin jälkihoidon myöhemmässä vaiheessa tehdään taloudellisia sopeutustoimia, jotka entisestään heikentävät lasten ja nuorten tilannetta. Leikkausten sijaan on varmistettavat riittävät resurssit lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukeen ja turvaamiseen.

Myös koronakriisin exit- ja jälleenrakennustyöryhmän 2. vaiheen raportissa¹⁰ todetaan, että talouskriisit iskevät usein ensimmäiseksi nuorten työllisyyteen ja kriisin aikana työmarkkinoille tuleviin, millä voi olla pitkäkestoisia vaikutuksia kyseisten sukupolvien tulokehitykseen. Työryhmä korostaa, että jälkihoidossa tulee kiinnittää erityistä huomiota nuorten työllistymiseen ja hyvinvointiin sekä myös laajemmin koulutustasoon, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksiin ja koulutuspaikkojen määrään.

Lasten ja nuorten nostaminen erityisasemaan ja kriisistä palautumisen keskiöön on ainoa tapa luoda pitkällä tähtäimellä kestävä yhteiskunta. On olennaista keskittyä perustoiminnan nostamiseen jaloilleen ja sen vahvistamiseen – ei uusiin lyhytjänteisiin kampanjoihin tai hankkeisiin. **Kestävän kasvun ohjelman investointeja tulee kohdentaa nuorisoalan valtion rahoitukseen, jota on lisättävä pysyvästi 10 prosentilla, jotta kriisin myötä kasvaneeseen ja kasvavaan tarpeeseen voidaan vastata kestäväällä tavalla ja vaikuttaviksi osoittautuneita toimenpiteitä kehittämällä. Lisäys tulee jakaa nykyisille nuorisoalan järjestöjen yleisavustus- sekä etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan momenteille.**

Nuorten työllistymismahdollisuuksien vahvistamiseen tarvitaan pysyviä, vakaita ja vaikuttavasti kohdennettuja toimia. Nuorisotakuun muuttamisesta toiminnaksi on pidettävä jälleenrakennuksessa korostetusti huolta. Työnantajien

⁹ Lapset, nuoret ja koronakriisi Lapsistrategian koronatyöryhmän arvio ja esitykset lapsen oikeuksien toteuttamiseksi:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162647/VN_2021_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

¹⁰ Valtioneuvoston julkaisuja 2020:17
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162272/VN_2020_17.pdf

työllistämismahdollisuuksia on lisättävä nopeasti käyttöönotettavilla tukitoimilla - ei kuitenkaan niin, että työllistämistöillä voidaan tarjota nuorille vain kertaluontoinen, muutaman viikon tai kuukauden mittainen työskentelyjakso.

Nuoria sekä nuoria edustavia tahoja on ensiarvoisen tärkeää kuulla, kun nuoriin liittyviä toimenpiteitä valmistellaan. Nuoret ovat muihin väestöryhmiin nähden erityisen haavoittuvassa asemassa esimerkiksi työllisyyden ja toimeentulon sekä yhteiskunnallisuuden osallisuuden kysymyksissä. Nuorten edustus on otettava mukaan kaikkiin keskeisiin uudistuksiin ja jälleenrakennustoimia valmisteleviin toimenpiteisiin. Kansalaisyhteiskunnan ja muiden asiantuntijoiden osallistaminen valmisteluun on välttämätöntä myös silloin, kun valmistelua tehdään nopealla aikataululla.

3 Yhteenveto

- Lasten ja nuorten nostaminen erityisasemaan ja kriisistä palautumisen keskiöön on ainoa tapa luoda pitkällä tähtäimellä kestävä yhteiskunta.
- *Monialaisen yhteistyön vaikuttavuuden arviointi nuorten työllistymistä edistävissä palveluissa* -tutkimuksessa esitetyt toimenpidesuosituksukset tulee huomioida kestävän kasvun ohjelman Ohjaamoihin liittyvissä toimenpiteissä.
- Kiireellisimmin tulisi aloittaa Ohjaamolain valmistelu.
- Haavoittuvassa asemassa olevat ja niin sanotut NEET-nuoret tarvitsevat kokonaisvaltaista tukea ja elämänhallintataitojen vahvistamista esimerkiksi matalan kynnyksen starttivalmennuksen avulla.
- Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemiseksi tulee lisätä TE-hallinnon resursseja hankkia nuorille suunnattua työhönvalmennusta ja tuetun työllistymisen palveluja, sekä vahvistaa TE-toimistojen asiantuntijoiden ohjauksellista ja kohtaavaa työtettä nuorten asiakkaiden palvelutarpeen arvioimiseksi.
- Nuorille räätälöityjä päihde- ja mielenterveyspalveluja tulee vahvistaa ja terapiatakuu ottaa käyttöön koko maassa. Tätä voidaan toteuttaa esimerkiksi kuntien taloutta vahvistamalla siten, että niille myönnettäviä lisäresursseja kohdennetaan valtion ohjauksella lasten ja nuorten hyvinvointiin, erityisesti matalan kynnyksen psykososiaaliseen tukeen esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuollon sekä Ohjaamojen muodossa.
- Kestävän kasvun ohjelman investointeja tulee kohdentaa nuorisovaltion rahoitukseen, jota on lisättävä pysyvästi 10 prosentilla, jotta koronakriisin myötä kasvaneeseen ja kasvavaan tarpeeseen voidaan vastata kestäväällä tavalla ja vaikuttaviksi osoittautuneita toimenpiteitä kehittämällä.
- Nuorten työllistymismahdollisuuksien vahvistamiseen tarvitaan pysyviä, vakaita ja vaikuttavasti kohdennettuja toimia - nuorisotakuun toteutumisesta tulee

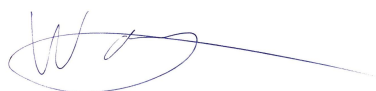
huolehtia erityisesti, työnantajille tarvitaan nopeasti käyttöön otettavia nuorten työllistämisen tukitoimia.

- Nuoria sekä nuoria edustavia tahoja on ensiarvoisen tärkeää kuulla, kun nuoriin liittyviä toimenpiteitä valmistellaan.

Helsingissä 21.1.201

Elisa Gebhard
Puheenjohtaja

Ilmari Nalbantoglu
Va. toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot: Katja Asikainen, vaikuttamisen asiantuntija
044 31 41 324, katja.asikainen@alli.fi